

Mladi istraživači Srbije

OCENA PRIHVATLJIVOSTI

informativna brošura sa primerima iz zemalja EU

Izdavač:
Mladi istraživači Srbije
Bulevar umetnosti 27
11070 Novi Beograd

Za izdavača:
Tanja Petrović

Urednice:
Milka Gvozdenović
Tanja Petrović

Autor:
Milka Gvozdenović

Lektura i korektura:
Nadica Jelić

Dizajn:
Jovan Petrović

Beograd, april 2017.

Mladi istraživači Srbije

OCENA PRIHVATLJIVOSTI

informativna brošura sa primerima iz zemalja EU

SADRŽAJ

Ekološka mreža Natura 2000 - Osnovni pojmovi	6
Šta je ocena prihvatljivosti	10
Kako se sprovodi ocena prihvatljivosti	11
Primer iz zemalja Evropske Unije	14

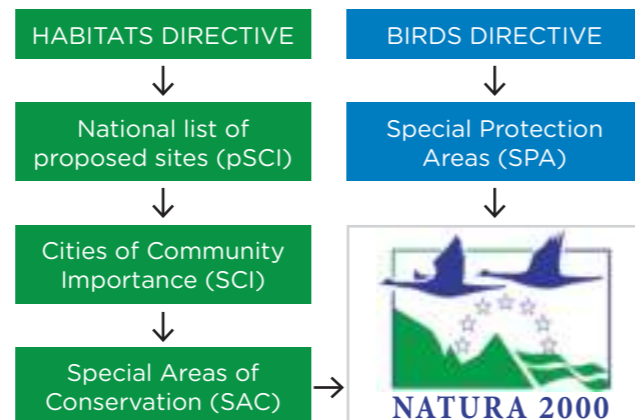
EKOLOŠKA MREŽA NATURA 2000

- OSNOVNI POJMOVI

NATURA 2000 je središnji deo politike o zaštiti prirode i biološke raznovrsnosti Evropske Unije (EU). To je mreža područja za zaštitu prirode širom EU ustanovljena u skladu sa Direktivom o pticama i Direktivom o staništima.

Cilj mreže NATURA 2000 je da se osigura dugotrajni opstanak najvrednijih i najugroženijih vrsta i staništa u Evropi. Sastoji se od posebnih područja za očuvanje staništa i vrsta (eng. Special Areas of Conservation – SAC) koja su zemlje članice proglasile u skladu s Direktivom o staništima, a takođe uključuje područja posebne zaštite za očuvanje staništa određenih vrsta ptica (eng. Special Protection Areas – SPA) koja se proglašavaju na osnovu Direktive o pticama.

U fazi kada jedna država nije članica EU, ali se priprema za članstvo, radi se lista potencijalnih područja od važnosti za zajednicu (eng. potential Sites of Community Importance – pSCIs).

Direktiva o pticama

Direktiva o pticama (79/409/EEC) usvojena je 1979. godine, a njen cilj je da se zaštite sve divlje ptice i njihova najvažnija staništa širom EU. Ona zabranjuje pojedine delatnosti, poput držanja ili prodaje divljih ptica i uvodi zakonske mehanizme za regulisanje drugih aktivnosti, kao što je lov, da bi se osigurala održivost populacija ptica. Direktiva takođe zahteva od svih zemalja članica EU da najvažnija područja, za više od 190 ugroženih vrsta i sve migratorne ptice, utvrde kao područja ekološke mreže Natura 2000, posebno vodeći računa

o močvarnim područjima od međunarodne važnosti.

Direktiva o staništima

EU je usvojila Direktivu o staništima (92/43/EEC) 1992. godine. Ona uvodi slične mere zaštite evropske flore i faune kao i Direktiva o pticama, ali osim ptica obuhvata i dodatnih 1000 vrsta (biljke, sisare, beskičmenjake itd.) i više od 230 tipova staništa. Direktiva o staništima je preciznija po pitanju ocene planova i projekata koji mogu imati uticaj na vrste i tipove staništa.

Član 6. je ključni deo u poglavlju Direktive o staništima pod nazivom „Zaštita prirodnih staništa i staništa vrsta“. On definiše okvir za očuvanje i zaštitu zaštićenih područja, i uključuje proaktivne, preventivne i proceduralne zahteve. Član 6. ima tri glavna seta odredbi.

- Član 6(1) osigurava uspostavljanje potrebnih mera za očuvanje, i fokusiran je na pozitivne i proaktivne intervencije.
- Član 6(2) osigurava izbegavanje pogoršanja stanja u staništima i značajno narušavanje vrsta, stoga on stavlja naglasak na sprečavanje.
- Član 6(3) i (4) definišu seriju proceduralnih i stvarnih mera zaštite kojima se regulišu planovi i projekti za koje postoji

mogućnost da će prouzrokovati značajne uticaje na neko od zaštićenih područja u okviru mreže Natura 2000.

Iako su nastale u različito vreme, Direktiva o staništima i Direktiva o pticama sadrže sličan skup mera osmišljenih radi očuvanja evropskih najvrednijih biljaka, životinja i staništa. S jedne strane, one štite same vrste. Tako je strogo zabranjeno namerno zarobljavanje, ubijanje ili sakupljanje pojedinih divljih biljaka i životinja, osim zbog dobro opravdanih razloga poput zaštite zdravlja ljudi. Aktivnosti poput lova i ribolova takođe su regulisane tako da ostanu održive.

S druge strane, Direktive kroz mrežu Natura 2000 štite ključna područja za zaštitu tih vrsta i stanišnih tipova. Takva su područja npr. važna mesta za razmnožavanje, hranjenje ili odmaranje retkih ptica ili područja koja još uvek imaju retka staništa poput livada bogatih biljnim vrstama ili prirodne šume.

Direktive ne daju uputstva o tome koliko kopna ili vode mora biti uključeno u ekološku mrežu NATURA 2000. To zavisi od biološkog bogatstva regiona. Ako je, na primer, zemlja članica izrazito bogata pojedinim vrstama i staništima, od nje će se očekivati da zaštiti područje proporcionalno tom bogatstvu biološke raznovrsnosti. Tako je, primera radi,

Slovenija proglasila preko 30%, a Španija preko 23% svoje teritorije područjem ekološke mreže Natura 2000.

U Zakonu o zaštiti prirode Srbije definisano je:

Ekološka mreža je skup funkcionalno povezanih ili prostorno bliskih ekološki značajnih područja, koja biogeografskom zastupljenošću i reprezentativnošću značajno doprinose očuvanju biološke raznovrsnosti, uključujući i ekološki značajna područja Evropske unije NATURA 2000.

Ekološki značajna područja Evropske unije NATURA 2000

čine posebna područja za očuvanje staništa i vrsta i područja posebne zaštite za očuvanje staništa određenih vrsta ptica, u skladu sa propisima Evropske unije o zaštiti staništa i zaštiti ptica.

Evropska komisija svake godine dobije nekoliko stotina pritužbi vezanih za sprovođenje direktiva o zaštiti prirode. Preko 80% tih pritužbi biva zaključeno nakon prvog neformalnog razgovora sa zemljom članicom, a samo u malom procentu slučajeva dolazi do prekršajnog postupka. Većina slučajeva rešava se standardnim procedurama pa ne stižu pred Evropski sud pravde. Prekršaji mogu biti različiti. Oni uključuju slučajeve

vezane za nedostatke u nacionalnim prelaznim odredbama, nepotpuna proglašenja, kao i nedostatak izveštaja. Takođe uključuju slučajeve koji se tiču nezadovoljavajuće primene mera zaštite u skladu sa Direktivama o staništima i pticama, a vezano sa planiranim razvojem.

VIA BALTICA U POLJSKOJ

Nepoštovanje procedura i loša saradnja dovode do problema u realizaciji projekata. Zemlje članice EU moraju da poštuju odluke Evropskog suda pravde.

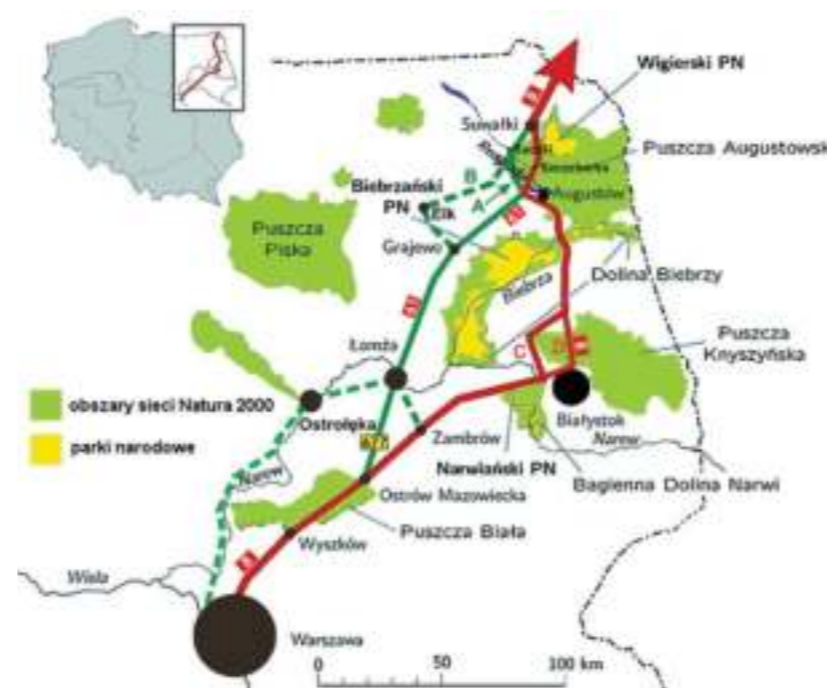
Iako je za vlasti u Poljskoj bilo jako bitno da se autoput, koji bi spajao Varšavu sa baltičkim zemljama, izgradi što pre, radovi su trajali dugo.

Planirano je da se autoput Via Baltica usmeri preko grada Białystoka, kroz močvare Biebrza i prašumu Augustow. Studija procene uticaja na životnu sredinu nije bila dovoljno dobro urađena. S obzirom da se radilo o potencijalnim Natura 2000 područjima NVO iz Poljske su, zajedno sa međunarodnim organizacijama WWF, Bird Life i Greenpeace, uradile analizu i predložile alternativnu trasu.

Međutim, vlada Poljske nije želela da prihvati ovo alternativno rešenje i angažovala je kompanije da počnu radove. Kada je Poljska postala članica Evropske unije dovršene su procene uticaja na životnu sredinu a urađena je i ocena prihvatljivosti za Natura 2000 područja. Prema mišljenju NVO ove procenu su opet bile nepotpune pa su udružene organizacije poslale žalbu Evropskoj komisiji.

Kako je Evropska komisija žalbu ocenila opravdanom pozvala je Poljsku da ispuni zahteve koje nalažu pravne tekovine EU i da zaustavi projekat Via Baltica.

Nakon izostanka reakcije vlade Poljske počele su demonstracije građana. Slučaj je završen 2007. godine kada je Evropska komisija izvela Poljsku pred Evropski sud pravde i radovi su zaustavljeni u spornim područjima.

ŠTA JE OCENA PRIHVATLJIVOSTI?

Ocena prihvatljivosti za ekološku mrežu je postupak kojim se ocenjuje moguć uticaj strategije, plana, osnove, programa, projekta, radova ili aktivnosti na ciljeve očuvanja i celovitost područja ekološke mreže.

Svaka ocena prihvatljivosti je jedinstvena i drugačija jer procenjuje posledice planova/projekata na specifična staništa i vrste određenog područja ekološke mreže. Ocena prihvatljivosti je stručni postupak, koji mora biti baziran na novim i validnim podacima.

Postupak ocene prihvatljivosti sprovodi Ministarstvo, organ nadležan za poslove zaštite životne sredine autonomne pokrajine, odnosno organ nadležan za poslove zaštite životne sredine jedinice lokalne samouprave za strategiju, plan, program, projekat, radove ili aktivnosti koji sam ili s drugom strategijom, planom, programom, projektom, radovima ili aktivnostima može imati značajan negativan uticaj na ciljeve očuvanja i negativan uticaj na celovitost ekološki značajnog područja, uz prethodno pribavljene uslove zavoda.

Velika razlika između Procene uticaja na životnu sredinu/Strateške procene uticaja i Ocene prihvatljivosti je u tome što:

- biodiverzitet u proceni uticaja i strateškoj proceni nije obavezujući (služi kao preporuka pri pripremi i izvođenju projekta);
- rezultat ocene prihvatljivosti je obavezujući pa se u slučaju negativne ocene projekt mora odbiti.

Nakon pristupanja EU i nakon formiranja mreže Natura 2000 u Srbiji, određene nadležnosti u kontroli sprovođenja postupka ocene prihvatljivosti imaće i Evropska komisija. Svako pravno i fizičko lice može uputiti žalbu Evropskoj komisiji i pokrenuti preispitivanje odluke koju je donela nacionalna administracija kroz postupak ocene prihvatljivosti. Takođe, za proglašavanje preovladavajućeg javnog interesa za određeni projekat sa uticajem na područje Natura 2000 mreže, biće neophodno tražiti mišljenje Evropske komisije.

KAKO SE SPROVODI OCENA PRIHVATLJIVOSTI?

Bez obzira na specifičnosti područja, postupak ocene prihvatljivosti je standardizovan za celu Evropsku uniju.

Postupak ocene prihvatljivosti sastoji se od:

- (a) prethodne ocene, i
- (b) glavne ocene.

Za strategije, planove, osnove i programe za koje se, u skladu sa posebnim zakonom, sprovodi postupak strateške procene i za projekte, za koje se u skladu sa posebnim zakonom, sprovodi postupak procene uticaja, ocena prihvatljivosti sprovodi se u okviru tih postupaka.

U slučaju vršenja primenjenih geoloških istraživanja mineralnih i drugih geoloških resursa i aktivnih rudarskih objekata koji su u momentu stupanja na snagu Zakona o zaštiti prirode već bili odobreni od strane nadležnog organa, ne razmatra se potreba sprovođenja postupka za ocenu prihvatljivosti.

Studija za ocenu prihvatljivosti je poseban do-

kument koji se prilaže uz Izveštaj o strateškoj proceni uticaja na životnu sredinu, odnosno Elaborat o proceni uticaja projekta na životnu sredinu. Za ostale radove i aktivnosti ova studija se prilaže kao poseban dokument.

Ako se na osnovu ocene prihvatljivosti utvrdi da planovi, osnove, programi, projekti, radovi i aktivnosti mogu imati značajan negativan uticaj na ciljeve očuvanja i negativan uticaj na celovitost ekološki značajnog područja, nadležni organ odbija davanje saglasnosti.

U slučaju sumnje smatra se da planovi, osnove, programi, projekti, radovi i aktivnosti, mogu imati značajan negativan uticaj na ciljeve očuvanja i negativan uticaj na celovitost ekološki značajnog područja.

Ako se na osnovu ocene prihvatljivosti utvrdi da planovi, osnove, programi, projekti, radovi i aktivnosti mogu imati značajan negativan uticaj na ciljeve očuvanja i negativan uticaj na celovitost ekološki značajnog područja nadležni organ daje saglasnost, ako:

- (a) ne postoji drugo alternativno rešenje;
- (b) u odnosu na ekološki značajna područja u kojima se nalazi makar jedan prioritetni tip staništa i/ili prioritetna vrsta, samo ako postoje imperativni razlozi preovladavajućeg javnog interesa, koji se odnose na zaštitu zdravlja ljudi i javne sigurnosti, na korisne efekte od primarne važnosti za životnu sredinu i ako postoje drugi preovladavajući razlozi od javnog interesa uz prethodno pribavljeno mišljenje Evropske komisije. U odnosu na sve ostale delove ekološke mreže samo ako postoje drugi imperativni razlozi od javnog interesa, uključujući interese socijalne ili ekonomske prirode, koji preovladavaju u odnosu na interes očuvanja ovih područja;
- je kompenzacijske mere, neophodne za očuvanje sveukupne koherentnosti ekološke mreže, moguće sprovesti pre davanja odobrenja na planove, osnove, programe, projekte, radove i aktivnosti. Nadležni organ za sprovođenje postupka ocene prihvatljivosti može da obrazuje stručnu komisiju, odnosno ovlasti stručno lice za ocenu studije o oceni prihvatljivosti uz prethodno pribavljeno mišljenje zavoda o ispunjenosti uslova zaštite prirode, u skladu sa posebnim zakonom. Vlada bliže propisuje postupak, sadržinu, rokove, način sprovođenja ocene prihvatljivosti u odnosu na ciljeve očuvanja ekološki

značajnog područja, kao i način obaveštavanja javnosti, utvrđivanja preovladavajućeg javnog interesa i kompenzacijskih mera.

Ko sprovodi ocenu prihvatljivosti?

Postupak ocene prihvatljivosti sprovodi Ministarstvo, organ nadležan za poslove zaštite životne sredine autonomne pokrajine, odnosno organ nadležan za poslove zaštite životne sredine jedinice lokalne samouprave u skladu sa Zakonom o zaštiti prirode i posebnim zakonima.

Ministarstvo sprovodi Prethodnu i Glavnu ocenu za strategije, planove, osnove, programe, projekte, radove i aktivnosti:

- za koje sprovodi postupak strateške procene ili procene uticaja na životnu sredinu u skladu sa Zakonom o zaštiti prirode i posebnim zakonima i za projekte za koje nije utvrđena obaveza izrade procene uticaja na životnu sredinu, radove i aktivnosti;
- u nacionalnom parku i zaštićenom području I i II kategorije koje je istovremeno i ekološki značajno područje.

Organ autonomne pokrajine sprovodi Prethodnu ocenu i Glavnu ocenu za strategije, planove, osnove, programe, projekte, radove i aktivnosti:

- za koje Organ autonomne pokrajine sprovodi postupak strateške procene ili procene uticaja na životnu sredinu na teritoriji autonomne pokrajine u skladu sa Zakonom o zaštiti prirode i posebnim zakonima i za projekte za koje nije utvrđena obaveza izrade procena uticaja na životnu sredinu, radove i aktivnosti;
- u zaštićenom području II kategorije koje je istovremeno i ekološki značajno područje na teritoriji autonomne pokrajine;
- koji mogu imati značajan negativan uticaj na ekološki značajno područje koje nije ujedno i zaštićeno područje.

Organ jedinice lokalne samouprave sprovodi Prethodnu ocenu i Glavnu ocenu strategije, planove, osnove, programe, projekte, radove i aktivnosti:

- za koje Organ jedinice lokalne samouprave sprovodi postupak strateške procene ili procene uticaja na životnu sredinu u skladu sa Zakonom o zaštiti prirode i posebnim zakonima i za projekte za koje se ne sprovodi procena uticaja na životnu sredinu, radove i aktivnosti;
- na zaštićenom području III kategorije koje je istovremeno i ekološki značajno područje.

oceni prihvatljivosti. Tekst Uredbe o oceni prihvatljivosti će, nakon što je usvoji Vlada Republike Srbije, biti dostupan na sajtu Ministarstva zaštite životne sredine.

Datalji ocene prihvatljivosti dati su u Uredbi o

PRIMER IZ ZEMALJA EVROPSKE UNIJE

Primeri iz prakse su preuzeti iz izveštaja Ecosystems LTD, 21 Bld General

Wahis, 1030 Brussels for the European Commission, DG.ENV.B.3 under contract

N°070307/2011/605019/SER/B3

PROCENA UTICAJA MALIH PROJEKATA BEZ VELIKOG OPTEREĆENJA PREDLAGAČA PROJEKTA BADEN-WÜRTTEMBERG – Nemačka

Dobar formular za prethodnu ocenu doprineće uštedi novca i vremena kada se radi o malim projektima. Mnogo malih projekata rizično je za Natura 2000.

Ocena prihvatljivosti u Nemačkoj definisana je federalnim zakonom o zaštiti prirode ali su za sprovođenje nadležne provincije kojih ima 16. Svaka provincija ima svoju legislativu koja definiše procedure kao i administrativnu strukturu potrebnu za sprovođenje obaveza iz Direktive o staništima.

U Baden-Württemberg, provinciji koja se graniči sa Francuskom i Švajcarskom, ima malo “obimnih” projekata ali veoma često građani, naročito poljoprivrednici, traže dozvole za izgradnju objekata koji su im potrebni u svakodnevnom radu. Ovako male građevine retko imaju dugoročno negativan uticaj na prirodu, ali ukoliko se nalaze unutar ili u blizini područja Natura 2000, imaju potencijal, naročito kroz kumulativni uticaj, da naruše celovitost područja.

Izdavanje dozvola, sledeći Član 6.3. Direktive o staništima, za sve male projekte može da bude veliko opterećenje lokalnoj administraciji. Dobro napravljen formular za prethodnu ocenu doprinosi uštedi vremena i novca svima.

Kako je tekao proces?

Jedan poljoprivrednik je hteo da napravi skladi-

šte za drva, koja bi mu služila za ogrev a izvlačio bi ih nakon seče iz šume koja je u njegovom vlasništvu. Skladište bi bilo od drveta a krov od neke vrste krovnog kartona. Kišnica koja bi se slivala sa krova išla bi direktno u potok. Takođe planirano je da skladište ima i otvoreni deo sa nadstrešnicom gde bi se sekla drva, a koji bi bio osvetljen.

Poljoprivrednik, koji je u ovom slučaju predlagatelj projekta, podneo je zahtev za izgradnju objekta u opštini (grad Wangen/Allgäu). Analizom zahteva, koji sadrži i mapu, ustanovljeno je da bi skladište bilo u blizini, čak delom u području Natura 2000 - području za očuvanje staništa i vrsta (eng. Special Areas of Conservation – SAC). Nadležni su obavestili predlagачa projekta da će za njegov zahtev morati da se sprovede postupak prema Članu 6.3 Direktive o staništima i ako bude potrebno ceo proces ocene prihvatljivosti.

Potok Schwarzenbach je deo područja SAC (DE 8324-342 “Obere Argen und Seitentäler”) koje je pre svega deo Natura 2000 zbog zaštite staništa tipa 91E0 - Aluvijalne šume. Aluvijalna šuma se u ovom slučaju sastoji od dva uska (od 7 do 10 metara) reda drveća koje okružuju potok sa obe strane. Ovaj tip aluvijalnih šuma je tipičan za ovaj region. Sam potok je, zahvaljujući bogatom dnu i čistoj vodi, stanište rečne školjke (Unio crassus), koja je u Nemačkoj

zaštićena. Dodatno, potok je stanište i ribe peš (Cottus gabis).

Stručno telo provincije (Landesanstalt für Umwelt, Messungen und Naturschutz Baden-Württemberg) je izdalo vodič za svaki tip staništa i za sve vrste Natura 2000 u kome se opisuje koji tipovi projekata i aktivnosti mogu imati negativan uticaj.

Izgradnja skladišta za drva bi imala uticaj na stanište 91E0 ukoliko bi bilo izgrađeno unutar područja ali i ukoliko bi bilo izgrađeno na granici jer bi kišnica koja bi se spirala sa krova i odlazila u potok izazvala takozvani hidraulički stres ali i smanjila kvalitet vode. Izgradnja otvorenog dela sa nadstrešnicom, koji bi se osvetljavao, imala bi negativan efekat na insekte (takozvani efekat usisivača), što bi rezultiralo promenom diverziteta vrsta celog staništa.

Provincija Baden-Württemberg napravila je za ovako male projekte poseban formular za fazu prethodne procene, koja je prvi korak ocene prihvatljivosti.

Formular ima logičnu strukturu i oni koji ga popunjavaju mogu da identifikuju sve moguće rizike za područje Natura 2000. Predlagatelj projekta – poljoprivrednik, angažovao je stručnjaka da uradi procenu i popuni formular. Nalazi stručnjaka su bili sledeći: skladište za drva

bi bilo izgrađeno izvan područja SAC tako da ne bi imalo uticaja na stanište tipa 91EO. Preporučeno je da se, u cilju izbegavanja hidrauličkog stresa, uradi drenaža kišnice koja se sliva sa krova (preventivna mera) kako se ne bi slivala direktno u potok. Ovom merom izbegnuto je unošenje supstanci sa krova u potok. Vezano za deo sa nadstrešnicom koji bi se osvetljavao, preporučeno je da se koristi kratkrotrajno osvetljenje u kombinaciji sa detektorom pokreta (takođe preventivna mera). Na ovaj način fauna insekata ne bi bila pod velikim negativnim uticajem. Zaključak stručnjaka je da ukoliko se primene preventivne mere projekat neće imati značajan uticaj na područje.

Ovaj zaključak je zabeležen u formularu i podnet opštinskim organima. Opštinski organi su potom konsultovali instituciju nadležnu za zaštitu prirode, čije je mišljenje zakonski obavezujuće za institucije koje treba da odobre projekat i koja je potvrdila mišljenje stručnjaka.

Na osnovu ovog mišljenja opština je izdala dozvolu u koju su bili uključeni i ovi uslovi (preventivne mere koje moraju da se sprovedu).

Dozvola je odobrila izgradnju bez punog sprovođenja ocene prihvatljivosti.

Zaključci

Mnogi mali projekti mogu da imaju značajan negativan uticaj na područja mreže Natura 2000 iako se većina malih projekata tretira kao bezopasni po prirodu.

Formular za procenu (koji sadrži detaljna objašnjenja) je dobro sredstvo za procenu malih projekata prema Članu 6.3. Direktive o staništima. Formular ima 5 strana i ne predstavlja veliko opterećenje za predlagača projekta ali je zato od velike pomoći lokalnim autoritetima.

Na ovom primeru se vidi da se i u fazi prethodne procene mogu predložiti preventivne mere, do čega bi se došlo i ukoliko bi se radio ceo proces ocene prihvatljivosti.

Dodatna prednost ovog načina rada je da se na ovaj način u opštini čuvaju dokumenta o malim građevinama u ujednačenom formatu, što omogućava opštinskim organima da imaju uvid u kumulativni uticaj ovakih građevina u budućnosti i da imaju više primera za preventivne mere koje mogu da se predlože za neke buduće projekte.

Više informacija kao i uvid u formular (na nemačkom jeziku) <http://www.natura2000-bw.de>

PROCENA KUMULATIVNOG UTICAJA NA LIVADSKA STANIŠTA Planine Krkonoše, Češka Republika

Dobra baza podataka o vrednostima Natura 2000, zajednička pravila koja se postavljaju za procenu koliko je uticaj značajan i koliko pojedinačni uticaju doprinose kumulativnom efektu.

Prema nacionalnom zakonu Republike Češke ocena prihvatljivosti se sprovodi kao deo Procene uticaja na životnu sredinu/Strateške procene uticaja ali predstavlja jasno izdvojen deo dokumenta. Ishod ocene prihvatljivosti utiče na ishod procene uticaja/strateške procene uticaja (npr. na odbijanje plana ili projekta). Ocenu prihvatljivosti ne sprovodi ista osoba koja radi na proceni uticaja/strateškoj proceni uticaja. Za izdavanje licence za sprovođenje ocene prihvatljivosti, koja se izdaje na period od 5 godina, nadležno je Ministarstvo životne sredine a mogu je dobiti samo pojedninci (privatna fizička lica), koji ispunjavaju striktno zahteve (u smislu obrazovanja) i koji polože ispit koji obuhvata, kako znanja iz biologije i ekologije, tako i poznavanje procedura i zakonodavstvo za procenu uticaja/stratešku procenu uticaja. Licenca može biti i oduzeta, a procedura ponovnog dobijanja je složena.

Oko 45 licenciranih stručnjaka u Republici Češ-

koj zadovoljavaju potrebu za ocenom prihvatljivosti. U slučaju kadu su zahtevi za ocenu veoma složeni licencirani stručnjaci mogu da formiraju timove, ali je ishod ocene uticaja uvek izdat pod njihovim pojedinačnim imenima.

Planine Krkonoše (vrh Riesengebirge) su proglašene za područje Natura 2000 (55 000 hektara) tokom 2004. godine. Ključno područje je bilo zaštićeno još od 1960-ih godina, ali je tek sa proglašenjem Natura 2000 došlo do priznavanja značaja endemičnih livadskih staništa (tipovi staništa 6230, 6510, 6520).

Tokom godina područje je postajalo sve atraktivnije za dobrostojeće ljude, što zbog pejzaža, što zbog mogućnosti za skijanje i planinarenje. Mnogo pojedinačnih projekata, koji potencijalno imaju uticaj na livadska staništa, bilo je procenjeno na osnovu Člana 6.3. Direktive o staništima. Takođe, postupak je urađen i za prostorne planove opština što je bilo veoma značajno ne samo za davanje okvira za buduće projekte nego i za lakše uviđanje kumulativnog uticaja.

Kada je pripremana nacionalna lista potencijalnih područja od značaja za EU (pSCIs) izvršeno je veoma kompleksno GIS mapiranje i napravljena je baza koja se koristi prilikom ocene prihvatljivosti. Ova baza rađena je od 2001. do 2005. godine a trenutno se radi izmena i do-

puna. Tokom rada na oceni prihvatljivosti, kako za planove tako i za projekte koji potencijalno utiču na livade, postalo je jasno da je neophodno da se napravi plan za razvoj naselja (do tada je princip bio “ko prvi devojci, njemu devojka”) i da se proceni kumulativni uticaj. Pojedinačni projekti u velikom broju slučajeva nisu pretnja staništima (npr. jedna vikendica na 0,15 hektara), ali kumulativni uticaj više vikendica može biti značajan.

Upravljač nacionalnog parka Krekonoše je od 2004. godine prikupljao podatke o svim vlasnicima zemljišta u području Natura 2000, gde su livadski tipovi staništa 6230, 6510, 6520. Zahvaljujući ovim podacima mogla je da se uradi procena kumulativnog uticaja.

Inicijativa koju je pokrenuo upravljač nacionalnog parka je nastala jer je broj projekata u livadskim staništima rastao a ocene prihvatljivosti koje su rađene nisu imale dobro urađenu procenu kumulativnog uticaja. Zbog toga je bilo potrebno raditi dodatno na kontroli i dati dokaze o kumulativnom uticaju.

Nakon niza konsultacija sa stručnjacima koji imaju licencu za ocenu prihvatljivosti, upravljač nacionalnog parka je tokom 2010 -2011. godine razvio zajednička pravila za procenu uticaja. Ova pravila su usvojena kako od strane nadležnog Ministarstva tako i od stane saveta

nacionalnog parka i strogo se poštuju prilikom ocene prihvatljivosti. Osnovno pravilo je da u delovima gde su staništa najboljeg kvaliteta nije moguća kupoprodaja zemljišta, niti gradnja. U delovima sa manjim kvalitetom moguća je kupoprodaja i izgradnja ali postoji određeni “prag tolerancije”. Ovaj prag, limit do koga može da se ide, urađen je za svaku opštinu i kada se dostigne ne može više da se menja. Ukoliko se za neki projekat tokom ocene prihvatljivosti pokaže da bi prešao prag, onda taj projekat ne može da bude odobren. Ova pravila su se pokazala kao veoma korisna u prostornom planiranju jer već u osnovi daju ograničenje za inicijative u prvoj zoni.

Ovako jasno postavljanje pravila, koja su nastala kao rezultat dijaloga upravljača područja i stručnjaka, korisna su i onima koji planiraju projekat (npr. gradnju vikendice) jer je od samog početka jasno šta i kako može da se radi.

Zaključci

Republika Češka poseduje precizne podatke o staništima Natura 2000 za celokupnu teritoriju. Ovo omogućava da se proceni oduzeto zemljište u određenom staništu i uporedi sa prosečnom zastupljenošću na nacionalnom nivou. Dobro poznavanje vrsta i staništa je ključno za procenu uticaja na korektan način. Za područja Natura 2000 koja su teritorijalno velika bitno je da se procenjuje kumulativni uticaj, jer se obič-

no, s obzirom na veličinu teritorije, smatra da su mali projekti nebitni.

Veoma je bitno da se odluke koje se donose pokažu javnosti na jasan i transparentan način, što sprečava sukobe u zaštićenom području.

Više informacija na <http://www.casopis.ochranaprirody.cz/Pece-o-prirodu-a-krajinu/kumulative-vlivuzastavby-na-krkonoskych-loukach.html>

SPROVOĐENJE OCENE PRIHVATLJIVOSTI ZA VELIKE INFRASTRUKTURNE PROJEKTE Gradnja autoputa Egnatia u Grčkoj

Ukoliko se proces ocene prihvatljivosti ne sprovede pravilno javljaju se problemi i nastaju dodatni troškovi. Dijalog između izvođača i organizacija civilnog društva dovodi do pronalazanja odgovarajućih preventivnih mera.

Autoput Egnatia, dužine 670 km, jedan je od najvećih i najizazovnijih građevinskih poduhvata u Grčkoj, ali i u Evropi. Pruža se na severu Grčke i povezuje zapadni lučki grad Igoumenitisa sa gradom Kipi na istoku, tako da ima bitnu ulogu u transportu iz zapadne Evrope ka Aziji. Autoput ima dva kolovoza sa centralnim prostorom, na svakom kolovozu po dve trake i po jednu zaustavnu traku. Prolazi kroz planinske vence, kao što je Pindos, šumska područja, klisure, rečna područja i ravnice. Sa tehničke tačke gledišta glavni deo autoputa ima 63 putne petlje, 135 mostova, 380 ulaza/izlaza, 73 tunela, 43 prelaska preko reka i 11 prelazaka preko puteva. Troškovi izgradnje autoputa, koja je počela 1990-ih, je oko 6,5 milijardi eura. Projekat su finansirala Vlada Grčke i Evropska Unija (50%).

Autoput prolazi kroz 17 područja mreže Natura 2000, od kojih su neka veoma važna staništa velikih karnivora. Tako je, na primer, planinski

venac Pindos stanište mrkog medveda (*Ursus arctos*), čija populacija se procenjuje na 350 - 400 životinja.

Deo autoputa Panagia-Grevena, kao i paralelni autoput Siatista-Krystalopigi, prolaze kroz teritoriju koju naseljavaju medvedi i praktično su populaciju medveda podelili na dve grupe.

Mozaično područje Pindosa, bujne šume i tradicionalna poljoprivredna područja su staništa i brojnih endemičnih vrsta, kao i brojnih vrsta ptica, vukova i drugih krupnih zveri.

Autoput Egnatia, Grčka

Procedura izdavanja dozvola

Planiranje autoputa je rađeno početkom 1990-ih, bez detaljnog razmatranja uticaja koji će imati izgradnja 40 km autoputa, koji prolazi kroz Pangia-Grevena deo, na populaciju mrkog medveda. Tokom izrade procene uticaja autoputa na životnu sredinu nije urađena ocena prihvatljivosti za mrkog medveda a nisu predložene ni preventivne mere za smanjenje defragmentacije staništa krupnih zveri. U periodu kada je rađena procena uticaja na životnu sredinu nevladina organizacija Arcturos je sprovedila projekat, finansiran od strane Evropske komisije kroz LIFE program, koji je pokazao značaj ovog područja za medvede. Organizacija Arcturos je nadležnim uputila i predlog kako da se uradi nova trasa dužine 28 km i izbegne uništavanje staništa i defragmentacija.

Ipak, Ministarstvo nadležno za životnu sredinu je odobrilo Procenu uticaja na životnu sredinu 1995. godine, bez obzira na sve uočene nedostatke i bez jasne integracije ocene prihvatljivosti. Nekoliko mera koje su bile dodate u Studiju procene uticaja na životnu sredinu su usvojene: izgradnja dodatnih tunela u dužini od 2,5 km i smanjeno prokopavanje u područjima reka koje koriste medvedi za ishranu i vodu. Ove preventivne mere su, prema mišljenju grupe nevladinih organizacija, bile nedovoljne i nisu donosile nikakve promene za kritični deo Pangia-Grevena. Grupa organizacija je podnela peticiju sudu. Peticija je bila razmotrena od nadležnog suda i odlučeno je da se poništi prethodna procena uticaja na životnu sredinu i da se u novu unesu izmene koje sadrže više preventivnih mera.

Potpom je Egnatia Odos S.A, preduzeće koje je postalo izvođač projekta, iniciralo dodatnu procenu uticaja na životnu sredinu koja je imala ozbiljnije preventivne mere: 44,5% sporne

teritorije je sadržalo tunele i mostove, kao i podzemne i nadzemne prolaze za životinje (zelenne mostove).

Nakon ovoga usledio je dug period dijaloga između institucija, nosioca projekta, NVO i Evropske komisije. Nosiocu projekta je svako uvođenje novih preventivnih mera predstavljalo problem jer su troškovi bili veći.

Tokom 2000. godine opet je urađena i odobrena procena uticaja na životnu sredinu koja nije uključila sve zahteve NVO. Evropska unija je uputila formalnu opomenu a nevladine organizacije su podnele drugu peticiju nadležnom sudu.

Dijalog svih aktera (NVO, institucija, nosioca projekta) je nastavljen u 2001. godini, pod nadzorom EU, kako bi se pronašlo održivo rešenje. Kompromis je pronađen za kritični deo autoputa, a postignut je i dogovor oko monitoringa uticaja radova na populaciju medveda. Tokom izvođenja radova organizacija Arcturos je konstantno davala savete Egnatia S.A. – preduzeću koje je radilo na izgradnji autoputa.

Tako je, na primer, u 2004. godini uočeno da ograde na autoputu nisu dobra zaštita za životinje i da postoji rizik od sudara sa životinjama koje prelaze put. Razvijene su preporuke za izgradnju novih ograda. Međutim, zbog pre-

dizbornog perioda u Grčkoj radovi su ubrzani i deo autoputa je pušten u rad što je dovelo do povećanog broja sudara vozila i medveda. Za izgradnju odgovarajućih ograda bilo je potrebno 10 miliona evra, što je dobijeno tek 2012. godine. U međuvremenu kao preventivna mera je uvedeno ograničenje brzine kao i postavljanje velikog broja obaveštenja o mogućnosti da mrki medved, ali i druge životinje, prelaze put.

Konačno, dugogodišnji dijalog između institucija, izvođača projekta, NVO i EU doveo je do primene velikog broja preventivnih mera u delu autoputa koji je stanište velikih zveri.

Zvanični podaci Minisarstva životne sredine Grčke pokazuju da je 1,53% budžeta za izgradnju autoputa bilo utrošeno za tehničke radove vezane za zaštitu medveda. Ovi troškovi su svakako bili prihvatljiviji od predviđenih 250 – 300 miliona evra koliko bi koštala promena trase, koja je prvobitno bila predložena od strane NVO Arcturos.

Zaključak je bio da bi bilo korisnije da su preventivne mere bile razmotrene u ranoj fazi. Na taj način bi se uštedelo i vreme i novac.

Zaljučci

Skoro 15 godina je trajalo planiranje i izgradnja autoputa Egnatia. Ovaj slučaj pokazuje da su predlagači projekta i izvođači u obavezi da

urade dobru procenu, bez obzira na stratešku vrednost projekta. Takođe, pokazuje da je bolje od samog početka dobro razmotriti i ugraditi u planove preventivne mere. Saradnja različitih institucija i organizacija je takođe veoma bitna.

U slučaju autoputa monitoring pre i posle izvođenja radova imao je veliki značaj za primenu odgovarajućih preventivnih mera.

Više informacija na

Egnatia S.A. www.egnatia.gr

Callisto NGO www.callisto.gr

Arcturos NGO www.arcturos.gr

OCENA PRIHVATLJIVOSTI ZA EKSTRAKCIJU ŠLJUKA U SARENA NATURA 2000 PODRUČJU Ekstramadura, Španija

Loše sproveden postupak ocene prihvatljivosti dovodi do odbijanja zahteva za dozvolama kao i do kašnjenja u sprovođenju projekta. Dobra saradnja predlagača projekta sa lokalnim autoritetima je od velike pomoći za pronalaženje načina da se sprovede projekat u Natura 2000 području.

U jugoistočnom delu Ekstramadure leži velika stepska ravnica, poznata kao Serena. Proglašena je kao veliko Natura 2000 područje jer je stanište mnoštvu ptica koje su tipične za stepe,

poput velike droplje (Otis tarda), sadža (familija Pteroclididae), livadske eje (Circus pygargus) i brojnih drugih. U proleće i rano leto nebo vrvi od poljskih ševa, strnarki, ponekog lešinara ili velikih grabljivica koje su preletele preko obližnjeg planinskog venca u potrazi za plenom.

Područje je takođe ispresecano sa nekoliko reka koje su sklonište brojnim akvatičnim vrstama. Iako većina reka presuši tokom leta, ova slatkovodna staništa su jako značajna za područje Serena.

Reka Zuraj i njeno priobalje su tradicionalno korišćeni za izvlačenje peska i šljunka. S obzirom da je Serena proglašena za područje ekološke mreže Natura 2000 (SPA i SCI) odobranje ove vrste aktivnosti je ograničeno zbog potencijalnog uticaja na vrste i staništa.

Jedan preduzetnik je više puta pokušao da dobije dozvolu za ekstrakciju ali je odbijan. Razlog je veoma loša ocena prihvatljivosti koja nije davala dobar uvid lokalnim autoritetima u ono što može da se desi ako se aktivnost odobri. Korišćen je princip prevencije i projekat je odbijan.

S obzirom da je preduzetnik koji je želeo da pokrene proces eksploatacije bio uporan i nastavio da podnosi zahteve, nadležni za upravljanje područjem Natura 2000 su ga kontaktirali i predložili mu da zajedno potraže rešenje

za sprovođenje njegovog projekta u skladu sa merama očuvanja područja Natura 2000. Jedna od mogućnosti je bila da se eksploatacija radi na poljoprivrednom zemljištu u okolini a ne u stepskim ili vodenim staništima. Od ključnog značaja bilo je proceniti da li će ekstrakcija imati indirektan ili kumulativan uticaj na vrste i staništa (na primer, da li će uznemiravati ili dovesti do premeštanja ptica koje se gnezde ili će možda narušiti staništa koja su zaštićena). Upravo ovo su elementi procene koji nisu bili uključeni u prethodne ocene prihvatljivosti. Posle niza sastanaka i diskusije sa predlagачem projekta, kao i pažljivom analizom naučnih podataka o tom delu područja Serene, identifikovane su određene vrste i staništa koje mogu biti negativno pogođene. Zatim se pristupilo analizi koliko je značajan ovaj negativni uticaj i da li se negativni uticaj može sprečiti preventivnim merama.

Zahvaljujući dijalogu i saradnji pronađeno je rešenje koje je obuhvatalo sledeće:

- Iskopan šljunak neće biti prerađivan na mestu iskopavanja već na drugom mestu koje je udaljeno oko 1 km, gde je već bilo mesto prerade, kako bi se izbeglo uznemiravanje vrsta.
- S obzirom da će se mesto izvlačenja nalaziti na udaljenosti od 100 m od kolonije ptica, izvlačenje će biti zaustavljeno od

15. marta do 21. jula kako ptice ne bi bile uznemiravane tokom sezone gnežđenja.

- Izvlačenje šljunka ne može da se radi u blizini rečog korita niti na bilo kojoj ravnici sa prirodnom vegetacijom.
- Prilaz mestu izvlačenje će biti na već postojećem poljskom putu, na obali reke Zujar, koji je udaljen oko 1 200 m.
- Zaštitni pojas od drveća (vrsta koje brzo rastu kao što je topola) mora da bude podignut oko mesta gde se prerađuje šljunak.
- Zona ekstrakcije bi trebalo da bude restaurirana nakon izvlačenja, pre nego što se počne sa ekstrakcijom na drugom mestu. Kao jedna mera restauracije zahtevano je pravljenje plitkih bara sa ostrvcima koja će služiti kao skloništa za ptice. Druga mera je pokrivanje gornjeg sloja zemljom i sadnja vrba kao i drugih odgovarajućih vrsta.

Upravljač Natura 2000 područja je konačno odobrio projekat jer je ocena prihvatljivosti sada imala niz preventivnih mera. Realizacija radova je počela a upravljač i preduzet-

nik su bili u stalnom kontaktu kako bi se radio monitoring aktivnosti. Svake godine pre marta, kao deo plana monitoringa, preduzetnik je predlagao područje za iskopavanje autoritetima kako bi se procenilo da li će biti negativnog uticaja i kako bi se planirale nove preventivne mere.

Tokom monitoringa uočeno je da, na primer, ptica bregunica (*Riparia riparia*) pravi kolonije na pesku koji ostaje posle izvlačenja šljunka (oko 300 jedinki je izbrojano tokom 2012. godine).

Prema preporukama institucija za zaštitu prirode izvođač radova je počeo da sprovodi niz mera restauracije koje su imale za cilj povećanje broja jedinki i vrsta u području.

Zaključci

Iskopavanje šljunka je dozvoljeno u području Natura 2000 jer je isplanirano na način koji ima mali negativni uticaj. Ovo je bilo moguće zahvaljujući saradnji, dijalogu i pronalaženju niza preventivnih mera.

Procedura je trajala nekoliko godina. Jedan od razloga je jako loša ocena prihvatljivosti koja je podneta nadležnima od strane preduzetnika. Zbog loše ocene prihvatljivosti i nadležni i preduzetnik su morali da ulože dodatno vreme i novac, a sam projekat nije bilo toliko složen.

Preduzetnik je, nakog saradnje sa nadležnim u opštini i upravljачem Natura 2000 područja, shvatio da za buduće ocene prihvatljivosti treba da angažuje stručnjaka koji dobro poznaje proces.

Još jedna pozitivna strana ovog dugogodišnjeg procesa je da je preduzetnik shvatio značaj Natura 2000 područja i bio je spreman da iz godine u godinu prilagođava aktivnosti i sprovodi mere za zaštitu vrsta.

Brošura je pripremljena uz podršku programa CSOnnect koji sprovodi Regionalni centar za životnu sredinu (REC).

Program finansira Švedska agencija za međunarodni razvoj i saradnju (SIDA)

